

SSS

4

APRIL

97

Fulldmægtigen

Indhold:

Højesteret sætter tingene på ret køl - mere om kreditorbeskyttelse efter rpl. 513 af Forskningsstipendiat, lic. jur. John Peter Andersen	side 53
Teknologiens tyranni af retsassessor Hans Engberg	side 56
Misligholdelsesauktion - rekvirentkontrol af d.fm. Vivi S. Møller.....	side 57
Fristforvirringen er fuldkommen af retsassessor Henning Broman	side 59
Retsafgifter og frister af retsassessor Ingrid Thorsboe og retsassessor Henning Bromann	side 60
Dom om Mønske lokkefugle af vicepolitimester Ib Davidsen.....	side 62
Anmeldelse: God advokatskik af retspræsident Otto Warring	side 63
Nyt fra retterne	side 64
Bognyt	side 70
Siden sidst	side 70

Højesteret sætter tingene på ret køl - mere om kreditorbeskyttelse efter Retsplejelovens § 513.

af John Peter Andersen, Forskningsstipendiat, Lic. Jur.

1. To landsretsdomme om surrogater

I Fuldmægtigen nr. 4, 1996, s. 41-46 omtales to landsretsdomme om Rpl. § 513. Efter Rpl. § 513, stk. 1, 2. pkt. er en udbetalt personskadeerstatning - erstatning for erhvervsevnetab, erstatning for varigt mén og tab af forsørger m.m. - beskyttet mod udlæg (og inddrages følgerigt ej heller i skyldnerens konkursbo, jfr. konkurslovens § 36).

De to landsretsdomme handlede om *surrogater* - d.v.s. genstande anskaffet for den udlægsfritagne erstatningssum.

I den ene sag, en Østre Landsretsdom trykt i Tfs 1995, 615, tillod landsretten, at udlæg blev foretaget i en bil, der var købt for en invaliditetserstatning. Det blev lagt til grund, at erstatningspengene - som Rpl. § 513, stk. 1, 2. pkt. kræver det - havde været adskilt fra skyldnerens øvrige formue, således at beskyttelsen efter Rpl. § 513, stk. 1, 2. pkt. fandtes at bestå. Men selv om adskillelseskravet var honoreret, fandt landsretten alligevel, at udlæg måtte tillades, fordi det under de i sagen foreliggende omstændigheder ikke på nogen måde var tilkendegivet, at den erhvervede bil var købt for invaliditetserstatningen.

Landsretten stadfæstede med denne begrundelse fogedrettens afgørelse om, at udlæg kunne foretages, da det ikke af slutsedlen om bilkøbet fremgik eller på anden måde var deklareret, at midlerne til købet stammede fra en invaliditetserstatning.

I en kendelse fra Vestre Landsret af 22. januar 1996 (2. afd., V.L. B-2714-95), var der tale om en skyldner, der for en arbejdsskadeerstatning havde købt en fast ejendom. Ejendommen var købt kontant og var ubehæftet.

Den udlægssøgende kreditor, der ikke bestred, at skyldneren havde købt ejendommen for sin erstatning, henholdt sig til afgørelsen fra Østre Landsret og anførte, at skyldneren alene kunne løfte sin bevisbyrde for, at erstatningsbeløbet havde været holdt klart adskilt fra skyldnerens øvrige formue og dermed opnå udlægsfritagelse, såfremt det i skødet klart var tilkendegivet, at ejendommen var erhvervet for et erstatningsbeløb. Da det ikke var tilfældet, fordi skødet intet meddelte herom, måtte udlæg kunne foretages.

Fogedretten fulgte kreditor. Ved anvendelse af et udlægsfritaget erstatningsbeløb til køb af fast ejendom skulle det, sagde fogedretten, fremgå af en redegørelse i skødet, at den kontante købesum var betalt med et beskyttet beløb. Da det ikke fremgik af skødet, at det kontant betalte beløb hidrørte fra skyldnerens erstatningssum, gav fogedretten kreditor medhold i udlægsbegæringen. Vestre Landsret stadfæstede i henhold til grundene.

Retstilstanden på grundlag af disse to landsretsafgørelser var herefter den, at Rpl. § 513, stk. 1, 2. pkt. var udbygget med et nyt ulovbestemt krav om, at kreditorbeskyttelse for surrogater erhvervet for erstatningspenge kun kunne imødekommes, såfremt det på en eller anden måde var "tilkendegivet" ved surrogatets anskaffelse, at betalingen var sket med penge fra en personskadeerstatning.

Forud for disse retsafgørelser havde det været nok til at opnå kreditorbeskyttelse, at skyldneren indfrie to beviskrav. Skyldneren skulle *for det første* bevise, at surrogatet var købt for erstatningsmidler - d.v.s. at surrogatet var *ægte* som værende et formuegode, der trådte i stedet for erstatningspengene fremfor at være et formuegode købt for andre, ikke beskyttede midler. Når det første beviskrav var indfriet, skulle skyldneren *for det andet* bevise, at det såkaldte adskillelseskrav var opfyldt.

Adskillelseskravet er udtrykt i Rpl. § 513, stk. 1, 2. pkt. med formuleringen om, at udlæg i det udbetalte erstatningsbeløb dog kan ske, medmindre summen ved indsættelse på særskilt konto i bank eller sparekasse eller på anden måde *er holdt klart adskilt fra skyldnerens øvrige formue* (fremhævet her).

Det må ikke overses, at adskillelseskravet i virkeligheden ikke kun drejer sig om erstatningssummen, når den henligger som rede penge, men også om de surrogater, der kan træde i stedet for erstatningssummen. Hvis surrogatet er species og dermed til enhver tid kan udpeges som den bestemte genstand, som skyldneren har anskaffet for sine erstatningspenge - fast ejendom, bil, lystbåd og lign. - vil der ikke opstå problemer. Anbringer skyldneren derimod midler i genuseffekter - unummererede samlermønter, platinbarrer og lign. - består der stadigvæk et adskillelsesproblem, såfremt skyldnerens be-

holdning også rummer effekter købt for ikke udlægsfritagne midler. At surrogatet som sådan er et typisk erhvervsaktiv i form af f.eks. køer, heste, grise og får i en landbrugsbedrift, ødelægger ikke udlægsfritagelsen, jfr. Jens Anker Andersen i Fuldmægtigen 1987, s. 56 ff med omtale af Varde Fogedrets kendelse af 10. april 1986 om en skyldners anskaffelse af et anpartsselskab for et beskyttet erstatningsbeløb. Ved køb af driftsaktiver og omsætningsvarer til brug i egen virksomhed må skyldneren dog være særligt opmærksom på, at adskillelseskra- vet også skal efterleves i denne situation, hvilket - for nu at blive ved landbruget - i praksis vil sige, at skyldneren må kunne føre bevis for, hvilke dyr, som er købt for erstatningspenge, og hvilke der ikke er købt for erstatningspenge. At den beskyttede del af besætningen i overensstemmelse med Tinglysningslovens § 37 derved formelt kan blive omfattet af ejendoms pantet som tilbehørspant, kan ikke antages at ophæve kreditorbeskyttelsen efter Rpl. § 513, der udgør en lovbestemt undtagelse til den almindelige adgang til at søge fyldestgørelse i alle skyldnerens aktiver. Panteretten omfatter derfor ikke sådant tilbehør, som er surrogat for en beskyttet personskadeerstatning, medmindre skyldneren har givet afkald på beskyttelsen, hvilket må betragtes som muligt efter Rpl. § 513, stk. 1, 2. pkt. (udbetalte erstatningsmidler og surrogater herfor), men ikke efter 1. pkt. (endnu ikke udbetalt erstatning). Skyldneren er på tilsvarende måde fri til at pantsætte sine surrogataktiver, og pantaveren kan i den forbindelse på sædvanlig vis søge sig fyldestgjort i pantet.

De to landsretsafgørelser, som har stået til troende nogen tid, har formentligt trukket en del fogedsretskendelser med sig i deres kølvand, hvor kreditorbeskyttelsen for en personskadeerstatning er gået tabt som følge af manglende "tilkendegivelse". Det er derfor vigtigt at slå fast, at den retstilstand, som de to landsretsafgørelser er udtryk for, nu er prøvet ved Højesteret og må anses forkastet som værende urigtig.

2. Højesterets afgørelse

Højesterets afgørelse er gengivet alene med det korte referathoved i U1996.1699. Det knappe referat genspejler ikke de spørgsmål, der blev rejst i sagen, og den følgende omtale hviler derfor på sagsakterne. En del problemstillinger i sagen, som ikke har interesse for problemet om tilkendegivelse, forbigås i det følgende.

En anlægsgartner måtte ophøre med sit erhverv på grund af "hvide fingre". Han fik ved skrivelse af 12.01.1995 fra Arbejdsskade- styrelsen meddelelse om, at han var tilkendt en erhvervsevnetabserstatning på ca. 375.000 kr., og en check på beløbet fulgte den 24.01.1995. Den 25.01.1995 mødte han op i sin sparekasse for at indløse checken. For en del af pengene fik han med sig tre checks udstedt af og trukket på sparekassen. Den første check lød på ca. 188.000 kr. og var udstedt til en bilforhandler, med hvem anlægsgartneren havde drøftet bilkøb i perioden siden meddelelsen om tilkendelsen af erstatningen. Den anden check lød på ca. 17.000 kr. og var udstedt til en radio- og TV-forhandler, hvor anlægsgartneren ligeledes havde været på ekskursion med henblik på køb af et farve TV med parabolantenne m.m. Den tredje check lød på ca. 20.000 kr. og var udstedt til et firma, der bl.a. solgte havefræsere. Anlægsgartneren havde her set på en ret stor havefræser. Med de 3 nævnte checks betalte anlægsgartneren nu for henholdsvis en bil, TV- udstyret og havefræseren.

Et par kreditorer søgte udlæg i de nysindkøbte effekter. Det blev gjort gældende, at de købte aktiver ikke var fritaget for udlæg efter Rpl. § 513, stk. 1, 2. pkt. Synspunktet var dette, at en ellers udlægsfritaget erstatningssum ikke blot kunne sættes i løsøre med deraf flydende udlægsfritagelse for løsøret. En sådan substitution fra penge til løsøre måtte i hvert fald som minimum være undergivet den begrænsning, at løsøret da skulle være egnet til at varetage de langsigtede forsørgelsesmæssige og etiske hensyn, der begrunder udlægsfritagelsen efter Rpl. § 513. Der måtte, fremhævede kreditorerne, sondres mellem *substitution* og *forbrug*. Men selv hvis en substitutionsadgang måtte anerkendes, så måtte det bevises, at der forelå en substitution. Og en sådan kunne ikke foreligge, mente kreditorerne, når der var indgået aftale om køb før betalingen med midler fra erstatningen. I så fald forelå der blot en betaling af en allerede påtågen gæld.

Kreditorerne fremhævede endelig som deres selvstændige hovedsynspunkt - og med henvisning til den føromtalt Østre Landsretsdom i TfS 1995, 615 - at der måtte kræves skriftlig tilkendegivelse i handelens dokumenter om, at købene var sket for en erstatningssum. Dette forlangende måtte dels ses som et bevismæssigt værn mod efterfølgende konstruktioner, dels som et middel til at

gøre oplysningen om et køb for erstatningsmidler tilgængelig for tredjemand.

Skyldnerens indlæg i sagen gik på, at de købte effekter var beskyttet mod udlæg efter Rpl. § 513, stk. 1, 2. pkt., og at der ikke kunne gælde noget selvstændigt krav om skriftlig notering i handelsdokumenterne. Hvis der skulle stilles et krav om en form for tilkendegivelse af, at købene var sket for en erstatning, måtte dette krav desuden anses for opfyldt. Skyldneren mente endvidere, at det efter forklaringerne og dokumenterne klart var bevist, at anskaffelsen af bilen, TV-udstyret og havefræseren var sket for erstatningsmidlerne.

I en ganske indgående kendelse tog fogedretten stilling til de rejste spørgsmål. Der var hverken efter formålet med eller forarbejderne til Rpl. § 513, stk. 1, 2. pkt. grundlag for at fastslå, at der skulle gælde nogen begrænsning med hensyn til at anbringe erstatningsmidlerne i løsørengsstande, heller ikke i skikkelse af varige forbrugsgoder. Fogedretten var dernæst enig med kreditorerne i, at der ikke kunne blive tale om kreditorbeskyttelse for varer, der var leveret på kredit og havde kunnet være genstand for kreditorfølgning.

Men det fandt fogedretten ikke var situationen i anlægsgartnerens tilfælde. Her var der en sådan sammenhæng mellem ordregivelsen, leveringen, vilkårene derfor og betalingen, at anlægsgartnerens betaling af bilen, TV-udstyret og havefræseren ikke kunne udlægges som betaling af gammel gæld vedrørende varer leveret på kredit.

Tilbage var kreditorernes synspunkt om skriftlig tilkendegivelse i handelens dokumenter om, at skyldnerens indkøb var sket for erstatningspenge. Fogedretten valgte på det punkt at fortolke Østre Landsretsdommen således, at den i virkeligheden ikke stillede krav om nogen skriftlig deklaration, fordi landsrettens ordvalg gik på, at det ikke på nogen måde var tilkendegivet, at den i sagen erhvervede bil var købt for invaliditetserstatningen. Østre Landsrets afgørelse måtte forstås således, at den just lagde afstand til underinstansens krav om skriftlig tilkendegivelse, og i øvrigt således, at landsretten alene betragtede kravet om tilkendegivelse som et led i bevisvurderingen af, om adskillelseskra- vet var opfyldt. Da fogedretten i anlægsgartnerens sag fandt det bevist, at det både ved købet af bilen, TV-udstyret og havefræseren var blevet tilkendegivet over for sælgerne, at der blev købt ind for erstatningspenge, mente fogedretten, at adskillelseskra- vet var ho-

noreret. Der kunne derfor ikke foretages udlæg i de pågældende effekter, der var beskyttet efter Rpl. § 513, stk. 1, 2. pkt.

Østre Landsret stadfæstede kendelsen i henhold til de af fogedretten anførte grunde.

En af kreditorerne indbragte sagen for Højesteret efter tilladelse fra Procesbevillingsnævnet. Anbringenderne for Højesteret var de samme som for fogedretten og for landsretten, idet kreditor dog fremhævede, at adskillelseskra- vet netop ikke var opfyldt for de købte forbrugsgoder, fordi det hverken på faktura, kvittering eller på anden måde var anført, at aktiverne var erhvervet for erstatningsmidler.

Højesterets afgørelse lægger som de tidligere retsinstanser til grund, at effekterne i det hele blev anskaffet for en del af den erstatning for tab af erhvervsevne, der blev udbetalt til skyldneren den 25.01.1995. Højesteret finder, at denne del af erstatningen herefter har været holdt således adskilt fra skyldnerens øvrige formue, at der i medfør af Rpl. § 513, stk. 1, 2. pkt. ikke kan foretages udlæg i effekterne.

3. Diskussion

Med Højesterets afgørelse i U1996.1699 ligger det nu fast, at det ulovbestemte formelle beviskrav om tilkendegivelse ved anskaffelsen af surrogataktiver - det være sig en skriftlig eller en mundtlig tilkendegivelse - som de to landsretsafgørelser havde opstillet, er fuldstændigt underkendt. Der kan herefter ikke stilles andre krav end hvad der allerede ligger i lovtæksten, nemlig at der skal foreligge et surrogat i form af et aktiv købt for erstatningspenge, og at disse erstatningspenge forud for anskaffelsen af surrogatet skal være holdt klart adskilt fra skyldnerens øvrige formue. Men i Højesterets kendelse ligger der også svar på et par spørgsmål, som ikke lod sig løse ud af lovtæksten og forarbejderne, og som gav loyal begrundelse for den udlægssøgende kreditors argumentation.

Synspunktet om, at der måtte gælde begrænsninger i arten af de løsøreaktiver, som skyldneren kunne placere sine erstatningspenge i, kunne ikke på forhånd erklæres for uforenelig med Rpl. § 513. Bestemmelsen åbner jo kun muligheden for surrogater ved ordene om, at udlægsfritagelsen kræver, at "...summen ved indsættelse på særskilt konto i bank eller sparekasse eller på anden måde er holdt klart adskilt fra skyldnerens øvrige formue", men er i øvrigt tavs om arten af tilladelige pengeanbringelser. På anden måde

står der - altså blandt andet ved at gøre pengene i andre ting end rede midler - men intet om, hvorvidt rent spendereri og trivielt forbrug i disharmoni med det indtægtstabsværn, som erstatningen skulle skænke skadelidte, også skal kunne udfoldes med den beskyttelse, som erstatningen selv har krav på. Den underliggende tanke bag Rpl. § 513 er imidlertid ikke parret med nogen censur af skadelidtes smagstemperament med hensyn til, om han vil bruge sine penge på svir og dårskab fremfor på at betrygge sin egen forsørgelse som modtræk mod et forringet helbred. Loven skænker skadelidte en gunstig udgangssituation. Hvad han derefter gør med sine midler, er hans eget anliggende, så længe adskillelseskrauet blot iagttages.

Med hensyn til spørgsmålet om køb forud for erstatningens udbetaling, er det givet, at dette aspekt næppe heller frembyder væsentlige begrænsninger i skyldnerens dispositionsmuligheder. Rpl. § 513 udelukker ikke, at skyldneren køber på kredit på grundlag af den forventede erstatningssum. Kreditkøbet

som sådan forringer ikke beskyttelsen for den købte genstand, når blot der kan føres bevis for, at denne genstand er anskaffet for erstatningspengene. Det er vel særligt nærliggende, når kreditkøbet fra sælgers side er bragt i stand ved udsigten til, at købers økonomi bedres ved en snarlig erstatningsudbetaling; men også uden en sådan forudsætning for handelens indgåelse må det godkendes, at den på kredit købte genstand kan opnå beskyttelse som surrogat. Det afgørende er stadigvæk, om der er et klart og sikkert spor fra købers erstatningspenge til sælger, således at det ligger fast, at genstanden er betalt med udlægsfritagne erstatningsmidler. Om køber fik pengene, før han fik genstanden, eller om han fik genstanden, før han fik pengene, er med andre ord ikke udslagsgivende for beskyttelsen. Men bemærk: hvis udbetalingen er sket med frie midler, går kreditorbeskyttelsen tabt, fordi adskillelseskrauet da ikke er efterlevet.

Teknologiens tyranni

Af retsassessor Hans Engberg

Vi har nu i en årrække oplevet forsmagen på, hvad der venter os, når den fjerde statsmagt, justitsministeriets EDB-kontor, inden længe overtager også den sidste del af magten.

Foreløbigt har de præsteret -uanmodet- at bestemme ikke alene, at vi skal teknologiseres, men også hvordan. De har valgt maskinerne og fodret dem efter forgodtbefindende. Vi er gjort til medier i et megaprestigeprojekt.

Man sørger omhyggeligt for selv at udvikle programmerne i stedet for at lære os, hvordan man programmerer. Man ofrer resourcer på centralt at lave standardtekster af yderst variabel kvalitet i stedet for at lære os, hvordan man indlægger de standardtekster, som vi selv ønsker at bruge og /eller selv har skrevet.

Man instruerer udvalgte mindre dele af personalet lidt i betjeningen på nødtørftigt brugerniveau og sørger for, at ingen uddannes til at kunne rette fejl i de ufejlbarlige systemer.

Resultatet er en uhørt magtkoncentration i edb-kontoret, og man kan sige, at embederne ved passivt at lade sig påtvinge disse herligheder har pantsat deres funktionsdygtighed til edb-kontoret. Spørgsmålet om domstolenes "administrative" uafhængighed, som jo er meget oppe i tidens debat, skal absolut ses i sammenhæng med den centralt styrede teknologisering.

Det påtvungne system får en til at ligne en idiot, hvis man insisterer på at nogle ting skal ske på en måde, der afviger fra "systemets". Om en straffedom indledes med "I denne sag" eller "Under denne sag" er måske ligegyldigt, men det er ikke ligegyldigt, at den fjerde statsmagt har lavet faktiske hindringer af teknisk art for det frie valg.

At edb-kontoret, foreløbigt vistnok mest massivt på fagedprojektet, ikke kun har meninger om "tekniske" spørgsmål, men også søger at pådutte embederne bestemte holdninger til judicielle spørgsmål, er vist efterhånden velkendt og viser, at teknologiens tyranni også griber langt ind i de judicielle områder.